

ІННОВАЦІЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

*Турчина С.Г., к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет*

В останні десятиріччя ХХ століття у розвинених країнах світу відбулися докорінні зміни щодо формування державою нової науково-технічної та інноваційної політики, що створює умови, за яких найкращим чином на рівні господарюючих суб'єктів реалізуються потенційні можливості функціонування інтелектуального капіталу та використання об'єктів інтелектуальної власності. В Україні інноваційна проблематика поки ще досить слабо досліджена з погляду реалізації відносин інтелектуальної власності, чим і обумовлений наш інтерес до даного питання.

Метою публікації є обґрунтування положення про те, що інновації в сучасному господарстві виступають як основна форма реалізації інтелектуальної власності, головний об'єкт якої - знання стають визначальним ресурсом національного соціально-економічного розвитку.

Питання ролі й значення інтелектуальної власності як основи актуальної структури людської діяльності й головного фактору конкурентоспроможності в світі, що глобалізується в умовах переходу до економіки знань докладно розглянули такі автори: Л.Бляхман, В.Богачов, Ю.Васильчук, Е.Віхлисенко, В.Геєць, М.Грачов, Г.Добров, Н.Лапін, Л.Меншиков, Б.Нагорний, М.Паладій, Е.Старобінський, Г.Слезінгер, Л. Федулова та інші. Разом з тим варто сказати, що інтелектуальна власність являє собою інтелектуальний потенціал, що повинен ефективно реалізовуватися, інакше він морально старіє та втрачається, а країна недоотримує тієї частки національного багатства, що могла б стати джерелом прискореного розвитку нації. У цьому аспекті мова повинна йти насамперед про інновації й національні інноваційні системи, які дозволяють оптимально реалізовувати потенціал об'єктів інтелектуальної власності.

У сучасній економіці, що формується як економіка знань, основним джерелом одержання доходу повинні ставати знання і здібності людей, що складають індивідуалізовану форму власності. Це підтверджується зростанням попиту на ринку праці на тих осіб, які крім вищої освіти, володіють іноземними мовами і комп'ютерною грамотністю, вміють працювати з інформацією, можуть генерувати нові ідеї, змісти, знання та образи.

Формування нового суспільства із властивою йому економікою знань і подальшою інтелектуалізацією праці спостерігається процес становлення масової альтернативної людини духовного виробництва - фахівця, професіонала, що покликаний активно втілювати вимоги науки і культури, які швидко розвиваються. Інноваційна діяльність такої особистості являє собою процес самореалізації та саморозвитку, а інновація стає самоціллю і змістом її існування. В інноваціях відбувається самореалізація власника знань, яка вимагає власних або позикових фінансових ресурсів.

Як показали останні два-три десятиліття, орієнтація тільки на економічні цілі та показники приводить до однобокого розвитку, коли нарастають соціальні, екологічні, техногенні ризики, відбуваються природні катастрофи. Не можна також не вказати на те, що міняється і сама людина, вона стає усе більше одномірною, зосередженою на проблемах нестримного споживання і грошово-матеріального збагачення. Все це обертається тим, що питання, сформульоване М.М. Мойсеевим у назві однієї з його останніх книг — “Бути або не бути... людству?” стає головним питанням розвитку, від відповіді на яке сучасному людству не ухилитися.

Мова сьогодні повинна йти не просто про знання й інновації, а про оцінку їх з погляду цінностей господарювання як імперативів людської культури, через які тільки й можливо вирішити сучасні протиріччя, відповісти на ризики, які загострилися, протидіяти тому, що здатне знищити саму людину. Тільки в цьому випадку можна говорити, що інтелектуальна власність реалізується в благо й сприяє розвитку й самореалізації людини.

Незважаючи на те, що останні два десятиріччя в Україні наука розвивалася в складних умовах її досягнення донині визнаються світовою наукою. Прикладом є результати проведених наприкінці 2006 року трьох інноваційних конкурсів в Україні, а також ще одного в Силіконовій долині в Каліфорнії (США), де були представлені нові розробки українських авторів. Значний інтелектуальний потенціал українських новаторів виявився на Конкурсі інновацій, який провів журнал “Експерт України”. З 171 представленого на конкурс проекту у першому турі було відібрано 74 проекти, які оцінювали зацікавлені у проектах промисловці та інвестори. Ринку була надана широка інформація про всі ці проекти. У зв'язку з сучасним становищем у країні, яке характеризується енергетичними проблемами і необхідністю опанування інформаційним середовищем, підприємств, як і інвесторів насамперед цікавили два технологічні напрями: енергетика і енергозбереження та інформаційні технології.

Серед представлених новітніх розробок найбільш масштабною інноваційною ідеєю став проект видобутку метану з газогідратів Чорного моря, при реалізації якого Україна може бути забезпечена протягом кількох тисячоліть своїм газом (запаси поблизу Криму оцінюються в 25 трильйонів кубометрів метану) з незначною як для сучасного часу собівартістю в 52 долари за тисячу кубометрів. Побічним продуктом впровадження цього проекту є питна вода, що зможе досить ефективно вирішити проблему її недостачі в Криму [2, с.67-68].

Великий інтерес представляє також масштабна розробка харківської компанії “Газелектроприлад”, яка представила турбодетандер, що дозволяє перетворювати перепад тиску газу в електроенергію при перекачці газу трубопроводами. Туркменія, яка має великі запаси газу, вже купила 25 і замовила ще 50 таких установок. На превеликий жаль в нашій країні, що має розвинену систему газопроводів, і де існує величезний дефіцит

енергії, попиту на такі установки практично немає.

На українських конкурсах було представлено ще багато інших ідей, інноваційних проектів та інноваційних продуктів, які докорінно змінюють існуючі уявлення про майбутнє життя, про те, як його можуть якісно змінити нові продукти і технології.

Показовим є й те, що переможцем інноваційного конкурсу в Силіконовій долині стали українці. Там оцінку проектів проводили не міністерські чиновники, далекі від потреб бізнесу і проблем повсякденного життя, а венчурні компанії з мільярдними бюджетами. Група українських вчених представила на конкурс сучасне ефективне джерело електроенергії, яке дозволяє різко здешевити і зробити більш компактним, наприклад, джерело живлення електромобіля. При цьому важливо, що це лише один з можливих варіантів його використання. Розробку високо оцінили американці, які добре знають проблему зниження вартості електроенергії та її значення щодо збереження навколишнього середовища. Відразу ж чотири найбільш великі американські компанії вступили у боротьбу за право володіння патентом на цю українську розробку.

Проведені конкурси показали, що маючи такий значний інтелектуальний потенціал і величезну кількість перспективних розробок, Україна має майбутнє, бо вони здатні докорінно змінити технологічну базу виробництва і сам процес повсякденного життя населення. З іншого боку, досить прикро, що український уряд не звертає уваги на практичне розв'язання проблеми впровадження інноваційних ідей і проектів, щоб забезпечити потреби населення, наприклад, своїм дешевим газом або широко впровадити нанотехнологічний спеціальний носій для ліків, який під дією магнітного поля доставляє ліки саме в те місце, де вони необхідні хворому органу.

Більшість наукових досліджень вітчизняних учених розробляється в межах традиційно індустріальних технологій. Хоча вони і є “високими” (high tech), але поступаються “надвисоким”, “проривним” або “провідним” (leading edge) технологіям, які базуються на нанотехнологіях, піко- та фемтотехнологіях, з якими буде пов'язаний подальший розвиток людства [1, с.22-23].

Приведені приклади говорять про те, що українці можуть виробляти нові знання, як основу для техніко-технологічних зрушень і покращення життя, а їх науково-технічна творчість має досить розвинений ступінь, що є запорукою переходу до інноваційної моделі національного розвитку, яка повинна визначати усі рішення уряду у коротко і довгостроковій перспективі.

Ключовими проблемами, які гальмують розвиток національної інноваційної системи є відсутність чіткої концепції інноваційного розвитку держави та цілеспрямованого, послідовного та системного управління інноваційними процесами. Незадовільне інституційне забезпечення інноваційних процесів, нестабільність та суперечливість нормативно-правової бази інноваційної діяльності призвели до системних проблем у науковій та науково-технічній сферах.

Виходячи з викладеного можемо констатувати, що підвищення мотивів інноваційної діяльності сприятиме більш ефективній реалізації інтелектуальної власності в Україні.

Література:

1. Геєць В. М. Капіталізація економіки : наукова доповідь / Ін-т екон. та прогнозування НАН України; за ред. В. М. Геєця, А. А. Гриценка. – К., 2007. – 220 с.
2. Манжура О.В. Інтелектуальна власність та її суперечності в постіндустріальній економіці / О.В. Манжура // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. – Випуск 247. Том VI. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009 – 1420 с.
2. Паладій М. В. Державний департамент інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / М. В. Паладій // Who-is-who.com.ua. Український видавничий портал. Режим доступу : <http://who-is-who.com.ua/makets/patent2007/sdip.jpg>.
4. Федулова Л.І. Підходи до формування дієвої інноваційної стратегії України / Федулова Л.І., Шовкун І.А. // Наука та інновації. – 2009. – Т.5, №3. С.5-15.